

Пономарь О. А.,
здобувачка,
Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – д-р філол. наук, професор **Новик О. П.**

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ РОМАНУ БОРИСА КРАМЕРА «ЗЛАМАНІ СХОДИ»

Вступ. У 20–21 століттях набирає обертів взаємодія літератури з іншими видами мистецтва. У ХХ ст. з'явився новий компаративний літературознавчий напрям, що отримав назву міжмистецьке порівняння (англ. *interartcomparison*), завдяки якому розв'язуються складні питання щодо інтерпретації зв'язків літератури з іншими видами мистецтва. Уперше вжив цей термін Дік Гітінс, американський художник, поет. Поняття ж «інтермедіальність» застосував О. Ханзен-Леве, зазначивши, що ця «співпраця гетерогенних художніх форм у рамках одного інтегрального медіума (театр, опера, кінофільм, перформанс тощо), а також єдиної мультимедійної презентації відбувається при зовсім інших інтертекстуальних умовах і виявляє інші кореляції, ніж у випадку номедіальної комунікації (літературний текст, німе кіно тощо)» [1, с. 291]. В українському культурному просторі цей термін інтерпретує зокрема В. Просалова: «Інтермедіальність – це спосіб кореляції мистецьких явищ, наявність у художньому творі елементів, транспортованих з інших видів мистецтв» [4, с. 116–117].

Борис Крамер – це нове ім'я у детективній прозі. Василь Добрянський (справжнє ім'я) – автор багатьох прозових творів, поміж яких і детективи. «На мій погляд, детектив – це цікава історія, розказана цікаво і справжньою живою мовою. Таку книжку читач обов'язково захоче взяти в руки і прочитати. Детектив – це масова література, котра виходить великими накладками із так званої високої полиці. Сьогодні більшість людей ходить у кіно на бойовики, читає детективи, а детектив диктує культуру», – зауважує митець [2]. Автор переконує, що використовує класичну манеру написання детективів. Проте «Зламани сходи» – яскравий приклад використання інтермедіальності, що свідчить про модернізацію та оновлення канви класичних детективів письменника. **Актуальність дослідження** зумовлена виразним дискурсом щодо інтермедіальності в літературі загалом і прикладами інтермедіальності у детективному романі Бориса Крамера «Зламани сходи» конкретно.

Метою статті є дослідження особливостей поетики інтермедіальності в романі Бориса Крамера «Зламани сходи». Реалізація поставленої мети передбачає виконання **таких завдань**: з'ясувати зміст і сутність поняття

«інтермедіальність» у сучасній літературі; проаналізувати використання інтермедіальності в романі.

Виклад основного матеріалу. Створити детектив «Зламні сходи» Борис Крамер вирішив, надихнувшись піснею Лед Зеппелін «Stairway to Heaven»: «Якось я випадково послухав баладу англійського гурту «Лед Зеппелін» «Stairway to Heaven» – «Сходи до небес». Це пісня моєї молодості» [5]. Червоною ниткою ця пісня пронизує всі сюжетні лінії. Закордонну ретромузику часто використовують сучасні автори і представляють оригінальним художнім образом. Відома мелодія «Сходи в небо» в романі «Зламні сходи» є рушійною в розвитку подій у тексті.

Твір насичений різноманітними пригодами, на що розрахована його жанрова специфіка. Втечі, переслідування, обмін інформацією, пошук правди, спогади, – усі ці ознаки детективного жанру розкривають трагічну подію – 22 вересня 1978 року. Троє чоловіків, що разом працювали на телефонній станції, – начальник АТС Дмитро Вербицький, оператор Северин Нечитайло й молодий працівник Петро Холоденко, виїхали з міста Емська на полювання, але зникли за невідомих обставин, не залишивши жодних слідів. Протягом сорока років таємниця не була розгадана. Вона не давала спокою найріднішим, зокрема Настасії Андріївні Холоденко, яка не вірила в загибель чоловіка, зберігала йому вірність і, помираючи від важкої хвороби, попросила сина: «Знайди тата! Він живий!... Він тебе чекає!...» [3, с. 21].

Важливим елементом, що засвідчує інтермедіальність у детективі «Зламні сходи» є стара бобіна із записом пісні «Сходи в небо». Музика – це один із головних персонажів твору, вона з'являється на початку, тісно зв'язавшись з батьком, та не зникає до кінця. Автор розповідає про захоплення молодого Петра Холоденка цією піснею, передає її мелодійність і зворушливість. Знайшовши стару касету та завітавши до антикварної крамниці задля того, щоб прослухати музику, головний герой активує панораму минулого: «Бобіна закрутилась, «Юпітер» зашипів... Голосний звук раптом увірвався в тісну крамничку, як вітер, що поривом розчинив вікна й двері» [3, с. 31]. Саме тоді ми вперше чуємо ці доленосні рядки: «There's a lady who's sure / All that glitters is gold / And she's buying a stairway to heaven. / When she gets there she knows, / if the stores are all closed / With a word she can get what she came for. / Ooh, ooh, and she's buying / a stairway to heaven» [3, с. 31].

Пісня пов'язала сім'ю. Завдяки їй головний герой дізнався про експерименти психів-лікарів («У Селігмана схема порятунку з безвихідної ситуації називається «Абетка». У мене – «Кроки по східцях до неба» [3, с. 118]), що працювали у блоці «Зет», над індивідом Боркою Коломійцем. Здавалося б, яке відношення має Борка Коломієць до головного героя Юрія Холоденка та

його батька Петра? І знову, улюблена пісня батька «Сходи до небес» та постійне її наспівування Боркою Коломійцем нашттовхує читача на певні висновки.

Уведення легендарної музики в сюжет увиразнює стосунки персонажів, пробуджує почуття, поєднує часові виміри. Вона супроводжувала головного героя протягом усього його сюжетного життя. Юрій Холоденко слухав пісню у період найбільшого відчаю та шаленої втоми, у моменти цілковитого захоплення справою розшуку батька та спокою: «Був рішучий, бо не знав, куди це мене приведе. Немає змоги ані розвернутися, ані проїхати далі, на Щусєва. Запакували. Стомлений вуличним шумовинням, упав за кермо. Знічев'я упхав Жорин диск у програвач. Зазвучала мелодія «Stairway to Heaven» про леді, яка переконана: усе, що блищить, то золото. Вона купує собі сходи на небеса» [4, с. 154]. Пісня допомогла розв'язати сорокарічну таємницю, яка забрала життя трьох чоловіків. Бо, якби не бобіна зі «Stairway to Heaven», на яку хтось записав розмову двох коханців, ніхто б не дізнався про таємні зв'язки, які закінчилися декількома смертями.

Зв'язком між минулим і сьогоденням є пісня «Сходи в небо». У кінці твору музика вступає у свою останню, вирішальну роль. По дорозі додому в машині з мовчазним батьком за спиною Юрій вмикає програвач, і «Роберт Планта під гітару Джиммі Пейджа заспівав про шепіт трав, який пророчить, що скоро в нашій серці пісня прокинеться й сурма приведе нас до тьми...» [3, с. 233]. Ця мелодія, давно забуте звучання наче повертає старого у реальність: «На батьковому лиці відбулися зміни – з'явився рум'янець. Попустилися стиснуті губи. Вилиці зарухались, ніби він мав ось-ось щось сказати. На впалих щоках поглибились зморшки. Зіниці звузились і розгублено забігали по дорозі, що рухалась назустріч...» [3, с. 234]. Фінал розповіді ліричний і життєдайний. В епілозі Борис Крамер повідомляє: «Юрій разом із дружиною Ією та сином Ігорем переїхали в Емськ... Разом вони доглядають батька й дідуся. Чоловік, якого через сорок років знайшли в притулку, досі не говорить, але все розуміє й надовго застигає біля портрета Настасії» [1, с. 236].

Висновки. Отже, детективний роман Бориса Крамера «Зламани сходи» є яскравим прикладом взаємодії двох видів мистецтва. Інтермедіальність – це головна риса, оскільки автор в основу сюжету поклав баладу англійського гурту Лед Зеппелін «Stairway to Heaven», яка стала зв'язком між головними героями та перипетіями, які траплялися на їхньому шляху. Риса детективу органічно поєдналася з музикою та забезпечили динамічність сюжету і ефектність розв'язки.